

Kora este. Mézként aranyló és véres. A nemzet és a város történelmi helyzetétől független, személyesen nekem szóló. Nekem, aki harminckilenc éves vagyok.

Régen, nagyon régen álltam itt, a lila-arany tapétás szobában. A rézágyon a bassz-szaxofonos feküdt, kezemben a szaxofonja, mögöttem asztmás zihálás.

A szoba ismét színes lampionként ragyogott, a függönyön a vénasszonyok nyarának¹ arany napsugarai tűztek be.

Félrehúztam a függönyt, és a sárga kárpit mögé rejtőzve kinéztem a térre. A templom túloldalán lévő autóbuzsmegállóból Antonín Jebavý közeledett, a fején sapka, nem azért, mert ez volt a közelmúltnak és az akkori történelmi helyzetnek az egyenruhadvatja, hanem mert Jebavý a hegyekből jött. Elsőként. Ugyanannyi idősen, mint két évtizede, kívül maradván az időn, és talán a politikai helyzeten is. Egy kétosztályos elemiből, az Orlicei-hegyekből jött. Csak pár kilométerre volt, túl a Fekete-hegyen.

Ez utóbbi ott magasodott előttem, szinte a csúcson lévő étteremig erdőtől sötétén. Nada már tizenhét éve halott volt.

Tulajdonképpen Szent Nadához² zarándokoltam el. Téli szünet, a fagyos Kostelecbe mentem haza, a mama alig három hete halt meg, máskülönben Prágában maradtam volna Lizetkánál. De apám egyedül volt Kostelecben, mégiscsak sajnáltam. A vonaton valamilyen takarékosági

megfontolásból nem fűtöttek, nem nagyon értettem a dolgot, hiszen gőzmozdony húzta, talán a tél spórolt a gőzzel. Ilyen földhözragadt gondolatok, egyelőre az utolsó éjszaka fájdalma, amikor anyám még élőnek látszott, de már csak hangosan zihált, és nekem eltartott egy ideig, mire felfogtam, hogy ez a zihálás, mintha mellkasában repedezeszakadozna a tüdő, ez az, amit a könyvekben halálhörgésnek neveznek. Hirtelen abbamaradt. Kis ideig füleltem, aztán kimentem a volt árvaház jeges folyosójára, a falakon sárgán világítottak, vagy inkább derengtek a kis éjjeli lámpák. A félhomályban gyors léptekkel igyekeztem a nővér-szoba felé, az rendszeren meg volt világítva, és bekopogtam az ajtón. A szárnyas főkööt viselő nővér felemelte tekintetét a könyvből, bizonyára a kötelező napi imádságokból, és meglátott az üvegezett ajtón keresztül. Udelína³ volt az, ismertem, egy évvel azelőtt kisegítettem a kórházban, akkor még az orvosira készültem. Gyorsan felállt. „A mama, azt hiszem... Bevégeztetett”, mondta Udelína fennhangon, örvendezve. Az öröm okát csak később, visszaemlékezve értettem meg, abban a pillanatban kegyetlennek találtam.

Siettem Udelína nővér lobogó fekete habitusa után, megszzebb, a nyitott ajtón át láttam a mama sárga arcát, a nővér megállt az orvos ajtaja előtt, hangosan bekopogott, hangosan bekiáltott: „Doktor úr! Smiřickýné exitált!”, és már ment is tovább, a szobába, ahol a hófehér párnán ott feküdt a mama elefántcsont színű arca. Udelína nővér leterdelt az ágy mellé, és imádkozni kezdett, én is térdre ereszkedtem, az irányíthatatlan gondolatok elröpítettek a régmúlt időkbe, amikor oly sokszor térdepeltem az oltárnál, előttem Meloun tisztelendő úr,⁴ parasztos gatyája zsinórja úrfelmutatáskor kikandikált fekete nadrágja alól, aztán újra vissza halott anyámhoz. És a halott Nadához. A még csak nem is gondolatok feltartóztathatatlan árja.

Bejött a doktor, megfogta a mama elefántcsont kezét, a pulzust persze nem érezte, valamit mormogott Udelína

nővérnek, és elment. A nővér felállt és kitárta az ablakot. A hűvös, de nem jéghideg szobába törként hatolt be a fagy. Tudtam, hogy Udelína miért nyitotta ki az ablakot. Vajon ilyen dermesztő hidegben a lélek a Teremtőhöz szállhat-e? Irányíthatatlan gondolatok.

– Most ki kell menned, Danny – mondta Udelína. – Menj a kápolnába, nyitva van. Imádkozz édesanyádért.

Még csak részvétét sem fejezte ki, talán mert ez szép halál volt, a mamára feladták az utolsó kenetet. A fiatal páter a folyosón aztán arról faggatott, hányan vagyunk a bölcsészkaron az első évfolyamban, elszomorodott, sóhajtozott, a szemináriumban csak tizenhét novícius van...

Tízkor apám megint a bankba ment, mindent én intéztem, a közepes minőségű koporsót, a keresztet. A temetkezési vállalat tulajdonosának azonban bejelentettem, hogy a szertartást Meloun tisztelendő úr végzi majd, és indultam a parókiára.

Körös-körül fehér minden, éjszaka hó esett, úgy tetszett, a mama már az angyalok között van, a lelkemet még mindig megkésett bűnbánat gyötörte, már semmit se lehetett jóvátenni, semmit. Már nem is tudtam felidézni, hogy tulajdonképpen mivel bántottam meg a mamát, fülemben csengett már halott anyám hangtalan hangja, a tíz ujjaddal kaparnád ki, meglásd, Daniček! Hogy konkrétan mit, már nem tudtam. Nemtörődömség. Igen. Irenával van tele a fejem. Mariével. Aztán Lizetkával,⁵ a mama már teljesen kiszorult. És Lizetka már nem is katolikus volt, istenfélőnek ugyan istenfélő, áttért a methodista hitre, és én tudtam, hogy csak azt akarja, hogy megint ő legyen az egyetlen, az egyesegyedüli, mert hát hány methodista van Prágában? Vihar a családban. Csakhogy Lizetka volt az egy szem gyerek. Lehet, hogy nem is volt istenfélő, minden délután nagyban

ment az etyepetye, egészen éjszakáig, akkor az órájára nézett, lehúzta a szoknyáját, és szigorúan rendelkezett, elég, Daníček! Menj haza! Késő van. És én bumliztam a fagyban az éjjeli villamossal, a hideg ülésen mirigyeim beteljesületlen vágyai gyötörtek, szerencsére jóformán egyedül voltam a kocsiiban, pár bóbiskoló munkás, éjszakai műszakból vagy inkább kocsmából hazatérőben. Az átfagyott kalauz azt mondta: „Érzed, fiú? Mint a csapra vert hordó!” Csak Lizetkára gondoltam, a mama már sehol sem volt. Az ágyban aztán mellém feküdt Nada, tudtam, hogy holtan semmi súlya nincsen, de a fájdalomtól megszabadított. Már nem is jártam gyónni, nem tudtam, voltaképpen miféle bűn ez. Tudtam. Elfelejtettem a mamát. Tiszteld apádat és anyádat. Többé nem gondoltam erre.

A templomból Meloun tisztelendő úr jött ki. Rajta az idő és a történelmi helyzet nyomot hagyott. Gyászosat. Lefogyott, csak holdvilág képe maradt a régi, de az is ráncos, egy dinnye a vézna nyakat körülölelő papi gallér fölött, kerek hold rendjének és társadalmi besorolásának elnyűtt fekete uniformisa fölött, amely, mint egy fogason, úgy csüngött lesoványodott vállán. Botra támaszkodott, másik keze a fiatal káplán vállán, akit nem ismertem. Elődje, Brejcha káplán úr a háború után nem lépett be a rendbe, mert Meloun tisztelendő úr visszajött Buchenwaldból. Csakhogy a káplán egyfolytában szerette volna jóvátenni, hogy a háború alatt papként csődöt mondott. Vezekelt, böjtölt, éjjel-nappal imádkozott, a megszállottsággal határos napirendet szuggerált be magának, mint Pascal, úgyhogy amikor a rovnosti börtönben találta magát, az amnesztiával szabadult Haryk⁶ elmondása szerint úgy nézett ki, mintha egyenesen Auschwitzból érkezett volna Rovnostba üdülni. Végül levezekelte háborús ku-

darcát. Átjuttatott a határon valakit, aki egy személyben ügynök volt és provokátor, csakhogy végül nem az ügynök kötött ki Németországban, hanem a káplán úr Rovnostban, ahol hamarosan meg is halt a magánzárkában.

A tisztelendő úr és új káplánja előtt, karján átvetett miseruhával, egy fiú ment, aki úgy nézett ki, mint valami túlkoros ministráns, amilyen annak idején én is voltam egy alkalommal. Régen, nagyon régen egyszer én is így festhettem. Akkor a tisztelendő úr fürgén igyekezett a téren át a templom felé, és erős hangon, szemrehányón kiáltotta oda nekem: „Gyorsan, gyorsan! Szedje a lábát, Smiřický! Már így is elkésett!”

Bekopogtam, Meloun tisztelendő úr maga nyitotta ki résnyire az ajtót, és amikor meglátott, halkán azt mondta:

– Smiřický, jöjjön vissza később. Úgy egy félóra múlva. Én...

A résnyire nyitott ajtón át Tonda Kratochvíl⁷ pillantottam meg, és egy lányt, háttal nekem. A lány kicsit elfordult, megismertem profilból. Dáša volt az, most már nem Sommernitzová.

– Vagy inkább mégse. Menjen a templomba. A sekrestyébe – mondta Meloun tisztelendő úr. – Maga után megyek.

Sarkon fordultam és elindultam. Mentem lefelé a kopott falépcsőn, és egy pillanatra hátranéztem, a becsukódó ajtóban még megpillantottam azt a holdvilág arcot, kerek volt, mint a telihold, paradox, ámde nyájas mennyem szimbóluma, azé a mennyé, amelyben hittem. Vagy nem hittem. Ezért mentem el hébe-hóba a tisztelendő úrhoz, pedig hittanóránk csak harmadikig volt, én meg már az ötödiket végeztem. Csak úgy. Látogatóba. A tisztelendő úr egyedül volt a parókián, a káplánja alig néhány nappal azelőtt, hogy bevonultak a németek, elment valami zarándoklatra

Rómába, és többé nem jött vissza. A tisztelendő úr tehát egyedül maradt, egyelőre nem küldtek neki új káplánt, gazdasszonya sem volt, étkezni Součekék vendéglőjébe járt, ahol olcsón megszámitották neki az ebédet-vacsorát.

Bementem a sekrestyébe, és imádkozni kezdtem. Igen ám – az irányíthatatlan gondolatok. Nemsokára Irenánál voltam, hallottam a hangját, mindig nevetett, a Sokol tornaegylet épülete mögötti sportpálya, ahol a lányok valami játékot játszottak, az ütővel a földre kellett koppintani, aztán elhajítani és futásnak eredni, a fiú meg, aki ott állt velük szemben, kezében labdával, ebben a pillanatban célzott és dobott. Ha eltalálta a lányt, mielőtt az célba ért volna, a lány kiesett. Eddig mind kiesett. Irena volt soron, előrehajolva úgy tett, mintha a földre koppintana, csakhogy az ütő nem ért a földhöz, de a fiúnak ez nem szúrta szemet, és nagy lendülettel feléje hajította a labdát, olyan erővel találta combon, hogy Irena felkiáltott, de a labda lepattant róla, és Irena csak most csapott a földre az ütővel, majd elegánsan befutott a célba, ahol már biztonságban volt, és számárfület mutatott a fiúnak. Rajta kívül egy lánynak se jutott ez eszébe. Irena zseni, páratlan. Egyfolytában imádkoztam, szavakat mormoltam magamban, de lelki szememmel azt a nemrég történt, jelentéktelen eseményt láttam ott a sportpályán. Szorosan lehunytam a szemem, hogy az imádságra gondoljak, és Nadát pillantottam meg, amint bűnbánón áll a mama előtt.⁸

Si cor not orat, in vanum lingua laborat.⁹

A tisztelendő úr belépett a sekrestyébe, és leült a püspöki vizitekre fenntartott, elnyútt karosszékre. A szekrényben ott lógtak a kimosott pluviálék és karingek, a ministráns karingek, amelyekből csak nemrégiben nőttem ki. Félhomály volt, már-már sötét, ha nincs a talán a korai gótikából

itt maradt keskeny ablak, semmit sem lehetett volna látni. A tisztelendő úr némán nézett rám, észrevette, hogy feszengek. Feszengtem is. Miért nem örülnek, hogy ott vannak egymásnak, Dáša meg Tonda? Muszáj a tisztelendő úr nyakára járniuk, hogy a dolog szemet szűrjön valakinek, akinek az ilyesmi szemet szokott szűrni?

– Miért járnak magához, tisztelendő úr? – kérdeztem, aztán habozva: – Nem... nem kockázatos ez egy kicsit?

– Ne aggódj, Smiřický – mosolygott a tisztelendő úr. – Egyelőre még Németországban is érvényesek az ilyen házasságok – mondta bizonytalanul.

– De... – Elharaptam a szót, nem akartam a tisztelendő úr gondjait szaporítani. Azt akartam mondani, elég az, hogy szemet szűrjön valakinek, akinek az ilyesmi szűrja a szemét, és máris küldenek a plébániára valakit, akit nem lehet miseborral¹⁰ leitatni, és akkor... Ezt Alík Karpelestől tudtam, akinek az unokafivére időben elvett egy hét keresztlevéllel bizonyítottan tiszta árja nőt, Hilde Schlössernek hívták, senkinek sem kellett meghamisítania az anyakönyvet, mégis szemet szűrte valakinek a dolog. Hildének eljárt a szája a fajtájabeliek közt, és ex post büntény lett belőle, úgynevezett Rassenschande, azaz fajgyalázás.

Gondolatok irányíthatatlan árja. A terminus technicust a Die Deutsche Ideologie elnevezésű óráról ismertem, amit Brunnenschatten tanárnő tartott kényszeredetten, úgy, hogy nem is tanította a tárgyat, hanem csak felolvasta ezeket a dolgokat az azonos című könyvből. Egy meglehetősen vékonyka könyvecskéből; mindaz, amiben hinniük kellett a németeknek, belefért, csakhogy Brunnenschatten tanárnő, aki pedig, ahogy apám mondta, ízig-vérig német volt, ebből a kevésből sem hitt semmiben. Tulajdonképpen már nem is Brunnenschattennek hívták, hanem Čvančarovának, szép német nevét kabaréba illő csehre cserélte, és ez nem tetszett Werner tanfelügyelőnek¹¹. A tanárnő, immár Čvančarová, de nekem még mindig Brunnenschatten, mo-

noton hangon olvasott fel, mint valami műnő, pedig ha akarta, kapásból és elragadtatással tudott beszélni Reiner Maria Rilke költészetéről.

– Hogy mi lesz, Isten akaratától függ – mondta Meloun tisztelendő úr.

Istenétől. Vagy valaki egészen másétől. Hacsak Isten ezt az akaratot nem valami próbatételre használja, amit mi nem értünk. Bizonyára így magyarázná a dolgot Urban páter,¹² a prágai teológiai kar dogmatika tanára, aki betéve tudta Aquinói Szent Tamás Summa Theologiae című művét, és aki Neumann bácsikám gyóntatója volt. Mindent meg tudott magyarázni. Bárcsak hinni lehetett volna neki.

Már fél kilenc volt, késő Aquinói Szent Tamáshoz. Igaz, hogy az efféle dolgokat sötétben szokták megtanácskozni.

Hazamentem.

A kamenicei Nina bukkant fel a téren, a heřmanicei vonattól jött. Az ő pofikája is holdvilág arc volt, bánattól hervadt, nekem úgy rémlett. Semmit se tudtam róla. Meg nem is érdekelt. Vékonyka lábikra a hegylakók ormótlan cipőjében, vásott világoskék kabát, te jó ég, csak nem ugyanaz, mint nyolcadikban, a háború alatt?! A napszitta szőke fürtökön szürke svájcisapka. Egyedül jött, aztán eltűnt a szemem elől az ablak alsó rájája alatt.

Bára apjának szállodájában, a hátsó helyiségben, ahol már mindenkiel forgott a világ, odahajolt hozzám Bára.

– Vedd már észre!

Értetlenül meredtem rá, megkettőzve láttam, de ez a piálástól volt, a szállodatulajdonos úr egy kis hordó rumot biztosított nekünk a bulira. Egyikünk se volt hozzászokva

az italhoz, mert a háború alatt csak jegyre adtak alkoholt a kupori gyáriaknak, akinek pedig volt otthon egy kis üveggel, az szükség esetére tartogatta, azaz majdnem mindig arra, hogy megkenjen valakit az Arbeitsamttól. Csak bámultam a megkettőződött Bárát értetlenül, próbáltam beilleszteni a fókuszomba, és ott egybeolvasztani. Nem ment. Mindkét Bára bólogatott, odafordultam, holdvilág arcocská, Nina felém emelte, csupa könny volt.

– Én... én észreveszem – hebegtem, átöleltem Nina nyakát, életemben először éreztem a számon egy lányajak nedves melegét.

Így kezdődött legelső szerelmi kalandféléim. Akaratom ellenére. A női szépséggel szemben támasztott hollywoodi elvárásaim ellenére. Ahogyan arról sok-sok évvel később a dalénekes dalolt: „Ha nincs az egyik, megteszi...”

Az erdőbe jártunk Ninával, csókolóztunk, aztán kikísértem az állomásra. Az irányíthatatlan gondolatok Irenához, Marie felé tereltek, Nada még nem szerepelt ebben a tragikomikus kimenetelű bohózatban. Csak az a kettő, és egyiknek sem kellettem. Helyettük Ninát csókoltam. Aztán abbahagytam. Átestem az ajakrúzs illatos tűzkeresztségén, ennyi volt, a szoknyája alá még csak be sem nyúltam. Nina nem Judy Garland¹³ volt, aki éjjelente a másik kettőt pótolta, akiknek nem kellettem. Vagy talán még kellettem volna is, csakhogy engem jelenlétükben megbénított a lámpaláz, és egyes-egyedül a szájizmimat voltam képes mozgatni.

Így aztán folyton-folyvást a suliból az erdőbe, akkoriban már délután volt tanítás, és a Kereskedelmi Akadémián, mert a gimint lefoglalta a Hitlerjugend, az erdőben a padon, beszélgettünk erről-arról, valamiről, hallgattunk, nem tudtam, hogyan vessek véget a dolognak, az erdőből az állomásra. Hallgattunk. A gondolatok irányíthatatlan árja... Ahogy Mariére vártam Skočdopole úr háza előtt, mert arra járt gimibe, Přemával¹⁴ minden előre megbeszélve, színlelt társalgás, Marie rövid kék kabátban volt, V alakú – mint

*a győzelem jele – kapucnival a fején, mert havazott, oda-
léptem hozzá, de felhúzta az orrát, és egész úton le sem
engedte. Aznap tanítás után nem sikerült ráragadnom, va-
lahogy elszökött előlem. Egy fejezet vége.*

Nina természetesen bölcsebb volt nálam.

Elválaszthatatlan barátnők voltak Bára Innemanovával, csak hogy Bára már rég nem arra a vonatra szállt fel Poříčívben, melynek ablakából Nina várakozóan lesett kifelé. Bára már Prágában élt. A menetrend szerint a prágai gyorsnak hamarabb itt kellett volna lennie, mint a heřmanicei vicinálisnak, ám ebben a történelmi helyzetben nem a menetrend szerint közlekedtek a vonatok. Kettejük lánybarátságát tönkretette családi állapotuk, férjezett voltuk. Egyikőjük a Csehszlovák Egyház Heřmanice nad Ledhujiban szolgáló tiszteletesének a hitvese, háztartásbeli, a másik Čefelín bel- vagy talán külkereskedelmi minisztériumi tanácsos neje, alkalmasint az ebből adódó protekció révén még tanfelügyelő is, de ezt nem tudtam. De párttagnak párttag. A szálloda már nem az apja tulajdonában volt. Nem számított. Az apja úgymond eleget tett Gottwald felhívásának, egyesek, nyilvánvalóan a rossz nyelvek, azt állították, hogy befurakodott a kostececi csoportba, amelyet maga az elnök is megdicsért, miközben amiatt, amihez a csoport példamutató módon nagyban hozzájárult, inni kezdett. Nem tudom. Semmi sem számított.

Többször láttam Brunnenschatten tanárnőt az erdőben egy pasassal, nyilván randiztak, és nem győztem csodálkozni. A tanárnő csinos volt, tősgyökeres német létére is, karcsú

szőkeség dirndliben és fehér blúzban, amit, azt beszéltek, az iskolába nem vehetett fel, mert megtiltotta neki az erényes Zach igazgató. Akkor én elsős voltam, és nem tudtam, hogy meg van tiltva neki a blúz, hogy ne izgassa fel az ötödikeseket, meg talán a negyedikeseket és harmadikosokat, de másodikban már rájöttem, mert nyár volt, és a tanárnő a városban hordta a blúzt, dirndli nélkül is. Az iskolába barna ruhában járt, ami alól olykor kikandikált alsószoknyája rózsaszínű csipkés szegélye, és ez szúrta a lányok szemét, ezért követségbe küldték Stázka Anastázovát, hogy a németóra elején súgjon valamit a tanárnő fülébe. Ahogy Stázka kiment a dobogóhoz, láttam, hogy hátul el van szakadva a szoknyája, és alatta nem rózsaszínű alsószoknyát, hanem nyilvánvalóan világoskék bugyit visel. „Aufstehen! Umdrehen!” adta ki a parancsot a tanárnő, nem kerített nagy feneket a dolognak. Az egész osztály megfordult, a tanárnő bizonyára feljebb húzta az alsószoknyát, mert a csipke eltűnt, aztán újra vezényelt: „Umdrehen! Sitzen!”

Akkoriban mindig Stázkával mentem haza az iskolából, aki nálunk lakott az udvaron, egy kis házban, és szóltam neki, hogy lyukas hátul a szoknyája. Azt mondta: „Nahát!”, de egy nappal rá, amikor tanítás után mellészegődtem, két kézzel szorította a fenekére az iskolatáskáját. Rosszmájúan megkérdeztem, hogy miért csinálja ezt, hiszen nagyon kényelmetlen lehet, mire rávágta: „Mert lyuk van a seggemen, ahogy tegnap voltál szíves felhívni rá a figyelmemet. De matekot kellett magolnom, úgyhogy nem volt időm bestopponni.” Amúgy is túl nagy volt a lyuk ahhoz, hogy be lehessen stopponni.

A tanárnő pasija nem volt nagy szám, valamivel alacsonyabb volt nála, vörös hajú és szemüveges. Csodálkoztam a tanárnőn. Aztán Hrušková fennhangon bejelentette: „Lányok! A Brunnenshatka a Čvančarával jár. Tudjátok, a közgazgatási hivatalból.” A hírt csak a lányok fülének szánta, ám Hruškovának olyan hangja volt, mint a trombitának,

úgyhogy mindenki hallotta. A fiúkat nemigen érdekelte az újság, kivéve engem.

– Azzal a vörössel? – kérdezte Bára.

– Azzal a töpszlivel? – kérdezte Pitašová, bár ő maga is pöttöm volt.

Ruda Sepp, aki mögöttem ült, a padra feltett lábbal, azt mondta:

– Akkor hamarosan problémái lesznek.

A lányok elhallgattak, a fiúk felfigyeltek. Ez valamikor februárban volt, a Második Köztársaság idején. A Bárányban Mrština úr egy kézzel és láthatóan hanyagul írt táblát tett ki az ablakba: ZSIDOKNAK TILOS A BEMENET, és alatta pedig ez állt aprócska betűkkel: Elnézést kérek a tisztelt vendégkörtől. Na és akkor? A Čvančara nem zsidó volt, a tanárnő pedig ízig-vérig német. Akárcsak Ruda Sepp, aki ráadásul elég rosszul beszélt németül.

– Miféle problémái, sire? – érdeklődött Lexa.¹⁵

– Ha hozzámegy, hamarosan problémái lesznek – kötötte az ebet a karóhoz Ruda. – A faterom mondta tegnap, márpedig neki ezekben a dolgokban megbízhatóak az információi.

– Miért lennének problémái? – ismételte meg kihívóan Lexa.

Ruda kiköpte a házi készletekből való használt rágógumit a köztársaság falon lógó térképére. A rágógumi Brünnerre ragadt rá.

– Brunnenšatka Volksdeutsche.

– Az meg mi? – kérdezte Jebavý.

– Echt deutsch – felelte Ruda.

– Te is az vagy – mondta Nina. – Állítólag.

– Mivel a csehek ősszel nem álltak ellen, azt mondja a faterom, hogy a Fújer parancsot fog adni, és a német hadsereg a Szudétákból bevonul ide is – mondta Ruda.

Pilous felüvöltött:

– Ne fesd az ördögöt a falra!

– Azt hiszed, hogy én talán odáig vagyok az örömtől? – Ruda friss rágógumit tömött a szájába. – Nekem is problémáim lesznek.

– Neked? Miért? – kérdezte bőszen Pilous. – Te is Volksdeutsche vagy.

– Állítólag – mondta Ruda. – És ha az vagyok, akkor latin szavak helyett hamarosan a Paradeshrittet biflázhatom.

Csend támadt.

– Na szóval szar ügy – mondta Ruda.

Az osztályba berontott Bivoj,¹⁶ a matektanár, és meglepetten körülnézett. Ricsajhoz volt szokva, ami csak akkor némult el, ha ő elbődült, mint a tulok. Még nemrégiben is az volt a belépője: „Zsidó oskolában vagyunk, vagy mi?” Amióta a Bárányban, ahova Lewith úrral járt sakkozni, Mrštík kiakasztotta azt a táblát, csak azt ordította: „Csend legyen, a hétszázát!”

Csend lett, és nekünk volt miről gondolkodnunk. Bivoj dörmögött valamit, és lezuttant a katedra mögötti székre, hogy csak úgy nyekkent.

– Anastázová! – bődült el.

És Stázkának egy szempillantás alatt lett egy karója matekból.

A vasútállomás felől egy katona közeledett viseltes egyenruhában. A templomból egy nő lépett ki, és integetett neki. A katona vállán fekete paroli, de mégsem utász volt. A nőn elegáns irhakabát. Beszédbe elegyedtek. A nőnek dús fekete haja volt, éppúgy, mint régen, nagyon régen, amikor saját szememmel láttam, és életemben először tudatosítottam magamban, hogy mi a nyomor. Mögötte kapaszkodtam felfelé a létrán a Lipín álló kilátóra, és megpillantottam foltozott, agyonmosott bu-

gyiját, ami már nem világoskék, hanem szürke volt a tisztaságért folytatott szakadatlan küzdelemtől.

Berta¹⁷ még mindig a seregben volt, már vagy hatodik éve. Amikor engem berántottak, még abban a köztetes időben, amit talán Harmadik Köztársaságnak kellett volna nevezni, de nem nevezték annak, Bertát, aki rövidlátó volt, nem sorozták be. Alkalmatlannak nyilvánították, de aztán, már jó pár évvel a győzedelmes Február után, valami buzgó mócsing kiderítette, hogy Berta nem teljesítette minden fiatal férfi ún. örömteli kötelességét, a rövidlátás többé nem volt akadály, visszavonták a besorolását, és már mehetett is kötelességet teljesíteni.

Kopasz apja már nem volt a London Városához címzett ház és üzlet tulajdonosa, de még mindig ott dolgozott, még mindig szolgálatkész kereskedőként, reggeltől estig hölgyikéket szolgált ki a boltban, néha újakat, gyakran a régieket. Érthetetlen módon. Éppilyen érthetetlen módon a nagyságos asszony még mindig a pénztárban ült, még mindig magasra és olyan szorosan fésült hajjal, hogy egyetlen hajszál sem tévedt oda, ahová nem kellett, amikor délután betűzött a nap az üzletbe. És Berta még mindig a seregben, még mindig egyszerű közlegény.

Elhatároztuk, hogy mindannyian elmegyünk az esküvőre, Knoblach is, akire pedig a tanárnő úgy rászállt, hogy pótvizsgát kellett tennie, Ruda is, akinek a faterja állítólag megtiltotta, még Ilse Seliger¹⁸ is, aki igazi német volt, nem úgy, mint a Nina szerint (és nem csak szerinte) állítólag német Ruda. Ilse esetében a nő felülkerekedett a Vom Kaiserhof zur Reichskanzlei olvasóján, ezt a barna borítójú könyvet bújta tüntetően a szünetekben, ahelyett hogy a lányokkal fecsegett volna. Lexa megkérdezte: „Miért nem könnyezel? Még nem lettek egymáséi?“, mire Ilse visszavá-

gott: „Én nem olvasok limonádét. Ezt dr. Josef Goebbels írta, és véletlenül nagyon érdekes.” Lexa összecsapta a bokáját, és előrelendítette a karját, de minket nem zavart a dolog. Ilse Ilse volt, na jó, belehabarodott a Fújerbe, ahogy Kosteleben hívták a Vezért, de egyébként teljesen normális lány volt, és úgymond reménytelenül szerelmes Jarka Pilába a negyedik B-ből. Ennek az érzelmi kapcsolatnak a Fújer sem vethetett véget. Ilse a többi lánynál is butább volt.

Ruda valószínűleg német volt, még ha ez nem is látszott rajta, az viszont igen, hogy nem örül ennek. A városban meglehetősen elterjedt szóbeszéd szerint nagyapját Šeptalnak hívták, és a zsidó temetőben volt sírásó. Amikor meghalt Ferenc József császár és vele majdnem egy időben Šeptal úr is, fia Seppre változtatta a nevét. Én nem nagyon hittem a legendában; de egyszer a mamával és apámmal valami ünnepségen voltunk a Sokol tornaegylet vendéglőjében, az urak az asztalnál nagyban vitatkoztak valamin, amit én nem értettem, és Sepp úr, aki nem vitatkozott, csak némán hallgatta a többieket, hirtelen felállt, és katonásan rázendített a Fest steht und treu die Wacht am Rheinre, mire apám is felemelkedett, és behúzott neki egyet.

Úgyhogy Sepp úr német volt, és én azt a magánhipotézist állítottam fel, hogy Seppné volt a zsidó temető sírásójának a lánya. Igen ám, de Seppné tökéletesen tudott németül, még a férjét is kijavította olykor-olykor, a legeslegjobban pedig a lányuk, Hannelore beszélte a családban, ahogy apám mondta, megszokott ellenségünk nyelvét. München után az üzletekben is tüntetően csak németül povedált, pedig korábban csehül beszélt, mégpedig tökéletesen. Hernajs úr, a szatócs és cseh fasiszta, úgy tett, mint aki nem érti, mit akar, Hannelore pedig ment és panaszt tett a városházán.

A bátyja, Ruda, Nina szerint állítólag német volt. Ez megmagyarázta volna, miért csak olyan rosszul tudott németül. Lexa váltig állította, hogy direkt csinálja, hogy ott-

hon folyékonyan beszél birodalmi nyelven, de senki sem járt hozzájuk, amolyan árja gettóban éltek. Így aztán nem tudtuk, mi a helyzet.

Ruda, amikor csak lehetett, lelépett a gettóból.

– Gondoljátok, hogy én is elmehetek? – szólalt meg félénken Gerta Wotická.

– Miért ne jöhetnél? – kérdezte Berta. Akkoriban kezdett járni Gertával.

– De hát tudjátok... – ötlött-hatolt Gerta.

– Én nem tudom – mondta Vlasák. – Te tudod, Bára? – fordult a szállodatulajdonos lányához és Nina legjobb barátnőjéhez, mert ő meg Bárával járt. Bára megrázta a fejét. – Ki tudja – tette fel a kérdést Vlasák hangosan –, miért ne jöhetne el Gerta Brunnenšatka esküvőjére?

Mindenki a fejét rázta, Gerta pedig ezt rebegte:

– A papa még kávéházba se járhat.

– Templomba megyünk, aranyom – mondta Lexa. – Oda mindenféle felekezetű ember mehet. Seliger is. Hogy Sepp jöhet-e, azt nem tudom, mert nem világos számomra, hogy a felekezetnélküliséget lehet-e felekezetnek tekinteni.

Innen-onnan nevetés hallatszott. Ruda kijelentette:

– Is bin ajn Tajcsr und kenne Kirche gehen!

– Sehr gute! – mondta Lexa. – Akkor mindannyian megyünk. Milyen nászajándékot viszünk nekik?

Přema Ausztráliában volt. Ezt apjától, a félkarú légionáriustól tudtam, aki akkor még élt. Csakhogy Přema akkor sem jött volna el, ha tudott volna. Nem járt gimnáziumba.

Egy ragyogóan tiszta Hillman autó gördült a hotel elé, Knobloch szállt ki belőle bőrkabátban, kesztyűben, szovjet fejfedővel. A takarékpénztár felől hubertuszt viselő pár közeledett: Pilousék. Knobloch megállt, jobb kezé-

ről lehúzta a kesztyűt, és eléjük ment. Először Květával, majd Láďával rázott kezet, úgy tűnt, egy gondolattal szívélyesebben, mint ahogy az országban szokás volt. Túl messze álltak, nem hallottam, hogy szervusszal köszöntek-e.

Ivan Vejražka viszont nem jött el. Karlovy Varyban találkoztam vele, ahová balga módon Bibina¹⁹ után utaztam le, de amint megpillantottam Ivan partnerét, nyomban megfeledkeztem Bibináról. Aranyhajú szépség. Még abban a korban voltam, úgyhogy nyakamba vetette azt a láthatatlan lasszót, mint évekkorábban Lizetka, előtte meg Irena, talán még copfosan, a lasszót az Uzsgorodból hozott copfból fonta, amit Kostelecben aztán hamatosan levágatott.

Így hát Ivan partnere megfogott azzal a lasszóval, de csak kis időre, nem hosszú évekre, mint Irena, mint Marie. De a szája egyfolytában járt. Lasszóval a nyakamban, boldogan mentem a városházára esküvői tanúnak. Reggel macskajajjal ébredtem a hotelszobában, a recepción közölték, hogy az ifjú pár már elutazott. Akkor még nem tudtam, hogy Afrikába, ezt az ifjú házások nem kötötték az orromra, bár legálisan mentek. Afrikából pedig később az Egyesült Államokba, de oda már a saját szakállukra. Legalább küldtek egy lapot Casablancából.

Össze sem kellett dobnunk a pénzt, egy kávédarálót vittünk ajándékba, de különleges darabot, az Atlas cég prototípusát. Az Atlas tulajdonosa a negyedik B-s Zdeněk Heřman édesapja volt, így grátisz kaptuk a kiscépet. Állítólag maga a gyáros úr ötlötte ki a szerkezetet, ami könnyen lehetséges, Heřman úr kitanult villanyszerelő volt, és gyáros akkor lett, amikor néhány ilyen szabadalomtól megszédte magát. A masinában volt egy kis acélpropeller, erre kellett

szórni a kávé, rácsukni a bakelitfedelelet, bedugni a konnektorba és megnyomni a gombot. A propeller pokoli gyorsasággal kezdett forogni, Zdeněk, aki bemutatót tartott nekünk, kisvártatva felengedte a gombot, felnyitotta a fedelelet, és a kávé porrá volt örölvve, akár egy török kézidarálóban. Csakhogy minden erőfeszítés nélkül. A papa egyelőre nem is szabadalmaztatta, az összeomlásra várt. A gyáros úr hazafi volt.

Bára örvendezett.

– Ilyen ajándékot aztán senkitől sem kapnak! Ilyen ere-detit!

Lexa azt mondta:

– Igen ám, Innemanová kisasszony, csakhogy van ennek az ajándéknak egy kis szépséghibája, nevezetesen, hogy Heřman gyáros úron kívül, aki még a háború előtt kísérleti célból készleteket halmozott fel, mint egy hörcsög, senkinek nincs egy szem kávéja sem.

Bára erre pofát vágott:

– Makk-kávé is lehet darálni benne.

Mindenesetre az összeomlást követően hasznos ajándék lesz. Zdeněk mint egy hétpecsétes titkot árulta el, hogy a két prototípuson kívül stikában már több száz ilyen kávédarálót legyártatott az apja, csak arra vár, hogy a Birodalom összeomoljon, és akkor majd világszenzációként piacra dobja.

Már csak az volt gond, hogy a tanárnő épségben túlélje a háborút, illetve Ravensbrücköt.

Esküvői vendég rajtunk kívül alig volt. Mindössze Čvančara úr, a postás és örömapa, akinek a vőlegény volt az egyetlen fia. A tanárnő a Szudéta-vidékről, Liberecből származott, és a rokonai, ha voltak egyáltalán, most birodalmi németnek számítottak. Egyikük sem jött el az eskü-

vőre, ami némiképp alátámasztotta azt a mendemondát, pletykát vagy mit is, hogy a tanárnő törvénytelen gyerek és árva.

De csinosnak nagyon csinos volt, fehér kosztümöt viselt, és keblén egy szokatlanul nagy aranykereszt emelkedett és süllyedt, amit még senki sem látott rajta. A tantestület teljes létszámban megjelent, még az erényes Zach igazgató is ott volt, aki annak idején e kebel okán tiltotta meg a tanárnőnek, hogy fehér blúzt vegyen fel az iskolába. Mi több, a rokonság totális hiánya miatt végül ő vezette az arát az oltárhoz, ahol Meloun tisztelendő úr várakozott földöntúli nyájasságtól és földi örömtől sugárzó holdvilág képpel.

Pár lány bögött, meg Kuralová tanárnő is, akit Bivoj támogatott, ez pedig ama mendemondát erősítette meg, hogy hamarosan ők ketten is oltár elé állnak: az elég félelmetes hírben álló latintanárnő és az iskola matematikus réme. Csakhogy erre a Csehszlovák Egyház templomában kerül majd sor, és összeadni őket az újdonsült lelkész, Novák tisztelendő fogja.

Amikor kezet nyújtva gratuláltam a tanárnőnek, láttam, hogy kék szeme könnyes a boldogságtól, és ahogy rám nézett, bár igyekeztem visszatartani, nekem is kibuggyant a könnyem, mire a tanárnő megszorította a kezem és elmosolyodott.

Otthon nekiültem megírni a Der Herbst című házi feladatot, amit az esküvő előtti napon adott fel nekünk a tanárnő, és a fákon vöröslő levelek meg a hajnali köd borított táj kötelező leírása helyett verset költöttem:

Bald kommen Winterstürme mit dem weissen Schnee
Und langsam wird zum Kot der alte liebe Pfad.
In meinem Herze kalte Winde wehen.
Est is der Herbst. Er kommt in uns're Stadt.

